

Verantwoording monitor Bereikbaarheid

9 juli 2024

1. Aanleiding en doel

Bereikbaarheid is belangrijk voor de brede welvaart in een regio. Zowel de aanwezigheid van voorzieningen als de bereikbaarheid van deze voorzieningen voor inwoners, heeft een directe invloed op de leefbaarheid. Het is praktisch om dichtbij voorzieningen te wonen, maar het heeft ook een sociale functie. Vooral in kleinere woonplaatsen zijn voorzieningen, zoals een dorpshuis of een school vaak belangrijke ontmoetingsplaatsen. Ook digitale bereikbaarheid wordt steeds belangrijker in verband met de snelle ontwikkeling van digitalisering. Met deze monitor volgt Planbureau Fryslân de ontwikkelingen rondom bereikbaarheid in Fryslân, waarbij cijfers door de jaren heen inzicht kunnen bieden om de bereikbaarheid in Friesland het beste in kaart te brengen.

2. Keuze van indicatoren

Bereikbaarheid is een breed thema waarbij een grote verscheidenheid aan indicatoren en rol kan spelen. In de monitor worden er vijf onderwerpen uiteengezet, namelijk: nabijheid van voorzieningen, het belang van voorzieningen, wegverkeer, digitale bereikbaarheid en reisduur/reisafstand.

Nabijheid van voorzieningen

Voor het onderwerp nabijheid van voorzieningen wordt er gekeken naar de afstand tot voorzieningen, evenals het aantal voorzieningen binnen een bepaalde straal. Dit wordt gedaan aan de hand van acht onderwerpen. Namelijk: onderwijs, vrije tijd, horeca, zorg, bereikbaarheid, detailhandel, natuur en werkgelegenheid. Binnen deze onderwerpen worden een aantal indicatoren gepresenteerd.

Belang van voorzieningen

Bij het belang van voorzieningen wordt er gekeken welke voorzieningen inwoners van Fryslân als belangrijkste ervaren. Daarbij wordt er onderscheid gemaakt naar grootte van woonplaats en leeftijd.

Wegverkeer

Bij het onderwerp wegverkeer wordt gekeken naar de mobiliteit van inwoners van Fryslân. Dit wordt gedaan aan de hand van het aantal verschillende vervoersmiddelen per duizend inwoners en de frequentie van het gebruik van de verschillende vervoersmiddelen. Dit maakt inzichtelijk welke voertuigen in Fryslân het meest voorkomen, hoe dit zich verhoudt tot het gemiddelde in Nederland en hoe vaak inwoners van Fryslân deze vervoersmiddelen gebruiken. Hiermee wordt er een beeld geschetst van de mobiliteit van inwoners van Fryslân.

Digitale bereikbaarheid

Voor het onderwerp digitale bereikbaarheid wordt er gekeken naar de dekkinggraad van 100 en 1000 Mb/s breedband, evenals naar de tevredenheid met de toegankelijkheid tot snel internet. Deze tevredenheid wordt vervolgens weer opgesplitst naar omvang van de woonomgeving en verschillende leeftijdscategorieën.

Reisduur/reisafstand

Bij reisduur/reisafstand wordt er gekeken naar de gemiddelde afstand in kilometers en de gemiddelde reisduur in minuten voor drie verschillende vervoerswijzen: personenauto, fiets, lopen. Door verplaatsingen zonder gemotoriseerde voertuigen te laten zien, kan er worden vergeleken wat de reisafstanden per vervoerswijze zijn in Fryslân, kan men deze vergelijken met het Nederlands gemiddelde, en zien of er bepaalde trends te herkennen zijn.

3. Definities en toelichting van gebruikte begrippen

Alle economische activiteiten

Deze categorie is een samenstelling van categorieën: Landbouw, bosbouw en visserij; Winning van delfstoffen; Industrie; Productie en distributie van en handel in elektriciteit, aardgas, stoom en gekoelde lucht; Winning en distributie van water; afval- en afvalwaterbeheer en sanering; Bouwnijverheid; Groot- en detailhandel; reparatie van auto's; Vervoer en opslag; Logies-, maaltijd- en drankverstrekking; Informatie en communicatie; Financiële instellingen; Verhuur van en handel in onroerend goed; Advisering, onderzoek en overige specialistische zakelijke dienstverlening; Verhuur van roerende goederen en overige zakelijke dienstverlening; Openbaar bestuur, overheidsdiensten en verplichte sociale verzekeringen; Onderwijs; Gezondheids- en welzijnszorg; Cultuur, sport en recreatie; Overige dienstverlening; Huishoudens als werkgever; niet-gedifferentieerde productie van goederen en diensten door huishoudens voor eigen gebruik; Extraterritoriale organisaties en lichamen;

Apotheek

Apotheek, inclusief apotheekhoudende huisarts.

Attractie

Pretpark, dierentuin en binnenspeeltuin.

Auto's (incl. bedrijfswagens)

Motorvoertuig voor personenvervoer over de weg, exclusief brom- en motorfietsen, met maximaal negen zitplaatsen (met inbegrip van de bestuurdersplaats). Hieronder vallen: personenauto's, bestelwagens ontworpen voor en voornamelijk gebruikt voor het vervoer van reizigers, taxi's, huurauto's, ziekenwagens en campers. Lichte wegvoertuigen voor goederenvervoer over de weg, touringcars, autobussen en

minibussen vallen hier niet onder. Het begrip personenauto omvat ook taxi's en huurauto's met minder dan tien zitplaatsen. Vanaf 1 mei 2009 worden campers gekentekend als personenauto of als bus afhankelijk van het aantal zitplaatsen. Vóór die datum zijn campers geregistreerd als speciale voertuigen.

Basisschool

Het basisonderwijs omvat alleen de basisscholen zoals bekend bij de Dienst Uitvoering Onderwijs (DUO). Het speciaal basisonderwijs en de speciale scholen zijn niet meegenomen.

Belangrijk overstapstation

De gemiddelde afstand van alle inwoners in een gebied tot het dichtstbijzijnde overstapstation, berekend over de weg.

Bos

Terrein begroeid met bomen bestemd voor houtproductie en/of natuurbeheer.

Buitenpolikliniek

Locatie van een ziekenhuis waar niet bedlegerige patiënten worden behandeld of gecontroleerd. Patiënten worden er niet voor meer dan 24 uur opgenomen en er worden geen grote operaties uitgevoerd.

Buitenschoolse opvang

Plaats waar kinderen in de basisschoolleeftijd voor en/of na schooltijd, tijdens studiedagen van leraren en in de vakanties worden opgevangen.

Cafés en dergelijke

Café, koffiehuis, coffeeshop, discotheek, seks/nachtclub en partycentrum.

Cafetaria's en dergelijke

Fastfoodrestaurant, grillroom/shoarmazaak, lunchroom, pannenkoekenhuis en ijsalon.

Commerciële dienstverlening

Deze categorie is een samenstelling van categorieën: Groot- en detailhandel; reparatie van auto's; Vervoer en opslag; Logies-, maaltijd- en drankverstrekking; Informatie en communicatie; Financiële instellingen; Verhuur van en handel in onroerend goed; Advisering, onderzoek en overige specialistische zakelijke dienstverlening; Verhuur van roerende goederen en overige zakelijke dienstverlening.

Deelauto's

Het aantal deelauto's per 1.000 inwoners, exclusief P2P auto's. Het autodelen is het herhaald of opeenvolgend gezamenlijk gebruik van motorvoertuigen op grond van een

overeenkomst tussen natuurlijke personen en een aanbieder of tussen natuurlijke personen uit meer dan één huishouden.

Elektrische personenauto's

Dit zijn (het aantal geregistreerde) elektrische personenauto's van het type FEV. Er zijn verschillende vormen van elektrische auto's. Bij deze variabele gaat het specifiek over FEV-auto's. Dit zijn auto's die alleen op stroom kunnen rijden, dus geen Plug-in hybrides (PHEV's).

Fiets

Hier onder vallen: zowel een niet-elektrische als elektrische fiets, (ook een speedpedelec met gele kentekenplaat) maar ook een fiets passagier die achter- of voorop op een fiets plaatsneemt.

Grote supermarkt

Winkel met meerdere soorten dagelijkse artikelen en een minimale oppervlakte van 150 m².

Havo/vwo

Hoger algemeen voortgezet onderwijs/voorbereidend wetenschappelijk onderwijs. Havo/vwo scholen waar leerlingen door de overheid bekostigde voltijd voortgezet onderwijs kunnen volgen.

Hotels en dergelijke

Hotels, hostels en hotel-restaurants.

Huisartsenpost

Plaats waar huisartsen uit de regio de avond-, nacht- en weekenddiensten verzorgen. Voor een aantal huisartsenposten geldt een wisseldienst.

Huisartsenpraktijk

Pand of ruimte waarin een of meer huisartsen (samen) werken.

Kinderdagverblijf

Plaats waar kinderen van 0 tot 4 jaar gedurende één of meer dagdelen per week het hele jaar door worden opgevangen.

Landbouw, bosbouw en visserij

Deze sectie omvat: de exploitatie van natuurlijke plantaardige en dierlijke hulpbronnen: waaronder akkerbouw, veeteelt en de productie van overige planten en dieren op een agrarisch bedrijf of in het natuurlijke leefgebied; waaronder bosbouw, houtteelt en jacht; waaronder specifieke loondiensten met betrekking tot het

productieproces landbouw, jacht en bosbouw worden eveneens in deze sectie ingedeeld; waaronder visserij: de vangst of het kweken van vis, schaaldieren en weekdieren.

Motorfiets

Voertuig voor het wegverkeer op twee, drie of vier wielen met een onbeladen gewicht van maximaal 400 kg. Dergelijke motorvoertuigen met een cilinderinhoud van meer dan 50 cm³ vallen hieronder, alsook motorvoertuigen met een cilinderinhoud van minder dan 50 cm³ die niet aan de definitie van bromfiets beantwoorden.

Niet-commerciële dienstverlening

Deze categorie is een samenstelling van categorieën: Openbaar bestuur, overheidsdiensten en verplichte sociale verzekeringen; Onderwijs; Gezondheids- en welzijnszorg; Cultuur, sport en recreatie; Overige dienstverlening; Huishoudens als werkgever; niet-gedifferentieerde productie van goederen en diensten door huishoudens voor eigen gebruik; Extraterritoriale organisaties en lichamen.

Nijverheid en energie

Deze categorie is een samentelling van categorieën: Winning van delfstoffen; Industrie; Productie en distributie van en handel in elektriciteit, aardgas, stoom en gekoelde lucht; Winning en distributie van water; afval- en afvalwaterbeheer en sanering; Bouwnijverheid

Openbaar groen

Terrein in gebruik als park of plantsoen, voor dagrecreatie, natuur of als bos. Het terrein kan zowel privaat als publiek toegankelijk zijn. Het terrein heeft een omvang van minimaal één hectare.

Open natuurlijk terrein

Terrein in gebruik als open natuur, zoals heide, duinen, zandverstuivingen, strand, riet en biezten, kwelders, drooggevallen gronden en blauwgrasland.

Oprit hoofdverkeersweg

Toegang tot een rijks- of provinciale weg. Als uitgangspunt voor de oprit is het Nationale Wegenbestand (een product van Adviesdienst Verkeer en Vervoer van het Ministerie van Infrastructuur en Milieu) gebruikt. De gemiddelde afstand van alle inwoners in een gebied tot de dichtstbijzijnde oprit van een rijks- of provinciale weg, berekend over de weg.

Overige dagelijkse levensmiddelen

Groenteboer, bakker, vlaaienwinkel, toko, chocoladewinkel, koffie/theewinkel, delicatessenwinkel, kaaswinkel, mini supermarkt, notenwinkel, poelier, reformwinkel,

slagerij, slijterij, tabakswinkel, visboer, zoetwarenwinkel, nachtwinkel, wijnwinkel en ziekenhuiswinkel.

Park of plantsoen

Terrein in gebruik voor ontspanning zoals ligweiden, heesterbeplantingen en beboste delen van parken en forse groenstroken.

Particuliere auto

Personenauto's op naam van natuurlijke personen (particulieren). Eenmanszaken, rederijen en maatschappen vallen hier ook onder, aangezien voertuigen van deze organisaties altijd op de particuliere naam van de eigenaar staan. Personenauto's op naam van rechtspersonen (bedrijven) zijn buiten beschouwing gelaten, om vertekening van de cijfers door grote verhuur- en leasebedrijven te voorkomen.

Personenauto (bestuurder)

Personenauto(bestuurder): bestuurders van een personenauto (ook: personenauto van werk of de zaak, dienstauto, leaseauto (zakelijk of privé), leen- of huurauto, leenauto, personenauto hulpverleningsvoertuig), maar uitgezonderd taxichauffeurs en bestelautochauffeurs. Bestuurders van een bestelauto en taxichauffeurs vallen onder 'overige' vervoerwijzen.

Recreatief binnenwater

Binnenwater in gebruik voor recreatie, zoals recreatieplassen, water in park en plantsoen, golfterrein, jachthavens en roeibanen. Het terrein heeft een omvang van minimaal 1 hectare. Alleen voor jachthavens geldt een ondergrens van 0,5 hectare voor het watergedeelte.

Restaurants

Restaurant, café-restaurant en afhaal/thuisbezorging.

Speed pedelec

Een fiets met elektrische trapondersteuning met een maximale snelheid tussen de 25 en 45 kilometer per uur. Dit zijn voertuigen met een bromfietskenteken (gele kentekenplaat), waarbij een wettelijke aansprakelijkheidsverzekering (WA) vereist is.

Treinstations totaal

De gemiddelde afstand van alle inwoners in een gebied tot het dichtstbijzijnde treinstation, berekend over de weg.

Vmbo

Vorbereidend middelbaar beroepsonderwijs. Vmbo-scholen waar leerlingen door de overheid bekostigde voltijd voortgezet onderwijs kunnen volgen.

Voertuigen met bromfietskenteken

Voertuigen met een geldig Nederlands bromfietskenteken en toegelaten tot deelname aan het verkeer op de openbare weg. Het totaal van alle snorfietsen, bromfietsen, brommobielen en overige voertuigen met bromfietskenteken (zoals bromfiets-quads, bakbromfietsen en 3-wielige brommers). Exclusief gehandicapten-voertuigen.

Voortgezet onderwijs

Scholen waar leerlingen door de overheid bekostigde voltijd voortgezet onderwijs kunnen volgen. Praktijkonderwijsscholen en speciale scholen zijn niet meegenomen. Aangezien scholen voor voortgezet onderwijs zowel vmbo-, havo/vwo- als vmbo/havo/vwo-scholen kunnen zijn, tellen de cijfers van vmbo en havo/vwo niet op tot de cijfers van Voortgezet onderwijs totaal.

Warenhuis

Winkels waar 50 of meer personen werkzaam zijn, en die voldoen aan de volgende criteria: de verkochte producten behoren tot acht of meer branches, waarbij elke branche een omzetaandeel heeft van meer dan 5 procent; geen enkele klasse heeft een omzetaandeel van 50 procent of meer; voedings- en genotmiddelen hebben een omzetaandeel van minder dan 50 procent.

Ziekenhuis (inclusief/exclusief buitenpolikliniek)

Ziekenhuis: Instelling voor onderzoek, behandeling en verpleging van zieken. In een ziekenhuis kunnen patiënten voor meer dan 24 uur opgenomen worden en er kunnen grote operaties worden uitgevoerd.

4. Bronnen

Centraal Bureau voor de statistiek

Het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) verzamelt en publiceert allerlei statistische gegevens van maatschappelijke en economische aard. Voor deze monitor is er gebruik gemaakt van:

Cijfers over vervoersmiddelen

Meer informatie: CBS vervoersmiddelen

Cijfers over nabijheid van voorzieningen

Meer informatie: CBS nabijheidsstatistieken

Ministerie van Economische Zaken en Klimaat

Het kabinet heeft als doel dat alle huishoudens in Nederland aan het einde van 2023 kunnen beschikken over een internetverbinding van tenminste 100 Mb/s (en een grote meerderheid 1 Gb/s). Om de voortgang inzichtelijk te maken heeft het Ministerie van EZK een kaart laten maken met alle woonadressen van Nederland waarop te zien is of deze een internetverbinding van tenminste 100 Mb/s of 1 Gb/s hebben. Ook is hierop te zien welk aandeel van de huishoudens van de gemeenten en provincies al aan deze doelstelling voldoet.

Cijfers over snelheid van vaste internetverbindingen in Nederland

Meer informatie: Overall snel internet

Waarstaatjegemeente.nl

Waarstaatjegemeente.nl is een platform van De Vereniging van Nederlandse Gemeenten. Het is een dataplatform dat data bundelt, bewerkt en presenteert voor, van en over gemeenten in Nederland.

Cijfers over elektrische auto's en Speed Pedelecs

Meer informatie: Waarstaatjegemeente

Panel Fryslân

Panel Fryslân is onderdeel van Planbureau Fryslân en bestaat uit een ruim 6000 leden tellende representatieve groep inwoners van Fryslân die hun mening geven en ervaringen delen over wat er speelt in de provincie. Voor deze monitor is gebruik gemaakt van de vragenlijst Leefbaarheid in Fryslân (2018, 2020, 2022).

Meer informatie: Panel Fryslân

5. Overige literatuur

Fries Sociaal Planbureau. (2016). The perceived importance of facilities for rural citizen in Fryslân, the Netherlands.

6. Contact – voor meer informatie of vragen

Gerian Kuiper

Onderzoeker

gkuiper@planbureaufryslan.nl

06 306 593 97